

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 346
כסלו תשפ"ג

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

החלפת עמודי עירוב במלון על חוף הים

מוקד העירוב הרחיב את הפעילות בתקופה האחרונה, ובס"ד בעזרת הצוות החדש שהצטרף לפעילות החשובה, אנו זוכים לסייע להרבה מקומות בבדיקת העירובים ובתיקונם. אחד מהמקומות שעשינו בשבוע האחרון, היה במלון שנמצא על חוף הים, ובמשך השנה הרבה מהמתארחים בו הם שומרי שבת, וכן יש שבתות שיש בו ציבור חסידי ששוכר את כל המקום, והם היו מבררים אצל משגיח הכשרות שבמלון האם אפשר לטלטל. במקרה זה המשגיח אדם יר"ש שמבין שעירוב זה לא רק חוטים, אלא צריך כשרות מקצועיות, והיה אומר להם שאין עירוב כשר. אך כידוע זה לא מנע מהאנשים לשכור את המקום, כי רק בסמוך לשבת נזכרים לברר על העירוב ואז כבר אי אפשר לבטל, ומסתדרים עם מה שיש, או שלא מסתדרים, ועכ"פ להנהלת המלון זה לא הפריע. אבל בכל זאת משגיח הכשרות ראה שנכשלים, ודיבר עם ההנהלה שתשקיע את הסכום הנדרש למען זכות שמירת השבת, וכשראו את דרישתו הנחרצת ואת הרצון האמיתי, הם הסכימו למרות שהציבור לא עמד על כך. לאחר שהמנהל נתן אישור, הוא קרא למוקד העירוב לבצע את העבודה.

כשהגענו לבדוק את המקום לפני הרבה זמן, לא היה בו עירוב כשר, אלא רק זכר לעירוב ישן. כמה עמודים ישנים ומעט חוטים, עשינו עמודים חדשים במקומות החסרים, קשרנו חוטים גם לעמודים הישנים, והתחיל להיות שם עירוב. אמנם לא בכל שבוע היו בודקים אותנו, ולא היה ניתן לסמוך עליו בעצימת עיניים, אבל כשהמשגיח ראה שיש שומרי שבת, או שבררו אצלו, הוא עשה סיבוב ובדק ואישר להם את כשרות העירוב.

התקנת העמודים בחוף הים

והנה עירוב זה נמצא על חוף הים כאמור, וידוע שבחוף הברזל אינו עמיד לאורך שנים, כי המלח והלחות מחלידים אותו, לכן העמודים הישנים שהיו על החוף היו במראה ישן ועקום. לאחרונה נפל אחד מהעמודים, והקב"ט הזהיר שצריך למהר להסיר את כל העמודים הישנים כדי שלא יהיה אסון ח"ו. המשגיח אמר לקב"ט שאין ברירה אלא להוריד, כי אם ח"ו יהיה אסון לא יוכלו לעשות יותר עירוב להבא. ומיד הוא פנה שוב למוקד העירוב שיבוא להתקין עמודים חדשים. מוקד העירוב קיבל את הבקשה, וסידר שיביאו לשם עמודים עבים במיוחד, ושהיו מגלונים למניעת חלודה, והצוות יצא והתקין את העמודים החדשים, קשר מחדש את החוטים, וסידר את עירוב מחדש. [במאמר המוסגר, איננו כותבים את שם המקום, כי כאמור אין השגחה על בדיקת העירוב, רק הדרכנו את משגיח הכשרות על צורת הבדיקה, והכשרות רק בשבוע שבו נבדק ואושר].

האחראי שביקש למתוח חוטים ועי"ז התגלגל תיקונים גדולים

דבר נוסף שעסקנו בשבוע האחרון, בבדיקת ישוב נוסף באזור גוש עציון. בישוב זה עדיין לא היה ביקור של מומחה לעירובין, והאחראי על העירוב הוא אחד מתושבי הישוב, אדם מסור לתפקיד, ומשמש משגיח כשרות במטבח ציבורי. באופן כללי הוא אמר שהעירוב מסודר כמו שצריך, וגם הרב סמך עליו ואמר שאין בעיות בעירוב, ובכל זאת האחראי ביקש שיש כמה חוטים שוקעים כלפי מטה, והוא רוצה שנבוא לסייע לו במתיחת החוטים, הקשורים לעמודי עץ גבוהים.

קיבלנו בשמחה את בקשתו, לבוא במיוחד לישוב ולסייע לו, למרות שהנושא של חוט שאינו מתוח בישוב, אינו דבר מעב כל כך, כי בלאו הכי הם נאלצים לסמוך על המקילים בזה, ואין מנוס מחוט שוקע במתכונת המצויה כיום שעושים חוטים ארוכים כל כך. אבל עשינו זאת בשביל המטרה הידועה, לשים דגש על כמה הלכות אחרות שהוא לא התכוון אליהם, כי בדרך כלל במקום כזה מצוי שיש בעיות יותר חמורות.

הלחי עמד מהצד האחורי של העמוד

הגענו לישוב ונפגשנו עם האחראי, והוא הביא אותנו אל קצה העירוב והראה את החוט השוקע. הבדוק של מוקד העירוב הבחין שהחוט לא רק שוקע אלא גם קשור מהצד, והוא שאל את האחראי הרי החוט אינו מעל העמוד. האחראי הראה לו צד אחד שיש לחי קטן, אך כשניגש לצד השני הבחין מעצמו שהלחי נמצא מהצד האחורי של העמוד, באופן שאינו מתחת החוט כלל. דבר כזה גם הוא היה יכול לראות לבד, אבל בכל זאת היה צריך שנבוא כדי להעיר את תשומת ליבו, שבמצב כזה העירוב אינו כשר.

קשירת החוט מעל גובה העמוד ולא מהצד ולחי

בתיקון החוט מחדש לא קשרנו מהצד, ולא הסתמכנו על הפתרון של לחיים, כפי שהבאנו כמה פעמים שבישובים ועירובי הערים מומלץ ונדרש שלא להסתמך על לחיים, כי הטעות שלחיים אינם מכוונים תחת

החוט, היא טעות נפוצה מאוד, מחמת חוסר הידיעה לבדו אותם בצורה נכונה, ואין סיכוי שעירוב עם לחיים בישוב יהיה כשר לאורך זמן. לכן צריך להשתמש דוקא בעמודים שהחוט מעליהם ממש. לכן קשרנו את החוט מעל העמוד, ואמנם עמודי העץ גבוהים יותר מהסטנדרט של עמודי העירוב, [עמודי העירוב הם 5-6 מטרים, ועמודי העץ הם 7-8 מטרים], לצורך כך הבאנו עימנו סולם גבוה במיוחד, אלא שכאשר ניגשנו לעמוד ראינו שיש בראשו חוטי חשמל פתוחים, שיש בזה סכנת התחשמלות. לכן היה צריך למצוא פתרונות מיוחדים לקשור את החוט בלי סולם, וגם שיש רק מסמר אחד בראש העמוד, ולא וי של שני מסמרים כנהוג]. הבאנו את הרכב קרוב לעמוד, ואחד עלה על הרכב ומשם הרים את החוט עם המוט, והניח את החוט בצורה שישתובב סביב המסמר, וירד למטה בצורה שלא יברח מהעמוד, כפי הידוע לעוסקים.

בעיה חמורה בתל המתלקט שאנשים עושים מעברים לרדת בו

לאחר מכן המשכנו לעוד כמה חוטים, וביקשנו מהאחראי שיראה גם את המשך הקו של העירוב. האחראי אמר שזה לא חשוב, כי השאר בסדר. ובכל זאת נענה לבקשתנו, ונסע בכביש הביטחון שבגבול הישוב. בקטע זה לא היו חוטי עירוב, אלא הסתמך על תל המתלקט שבהר הישוב בני עליו. והנה תל כזה הוא דבר בעייתי מצד התנאים ההלכתיים של שיעור הזקיפות שצריך בתל ואכמ"ל, אך הבדיקה של התל קשה מאוד, ולא התעכבו עליה כעת. רק אמרנו שתל זה דבר שקשה לבדוק אותו כראוי. המשכנו לאורך התל, ופתאום הגענו למקום שמישהו בנה לו בית למטה במורד התל, ועשה לעצמו גם מדרגות לרדת את הבית. דבר כזה יכול בקלות לפסול את התל, כי המקום שבו הוא יורד לבית אינו בשיפוע של דין מחיצה, אלא בשיעור שנוח להלך עליו, וא"כ המחיצה של הישוב פרוצה. במקום אחד כזה היה פחות מ"י אמות, ואז האחראי אמר שהסתמך על פירצה פחות מ"י אמות. אך גם בפירצה פחות מ"י אמות יתכן שתפסול, כאשר היא בקרן זווית, דהיינו שאינה בקו ישר, או בסיבוב, ובחזו"א (סי קי"א) כתב שפירצה בתל היא ברוב המקרים נמצאת בקרן זווית שפוסלת מ"מ במקרה זה היה מקום להסתפק האם הפירצה נקראת מכוונת.

במקום אחר היה ג"כ ירידה לבית במורד, ושם הדרך שהוא פתח לרדת לבית הייתה רחבה, ומדדנו אותה וגילינו שיש בה הרבה יותר מ"י אמות. במקום הזה אמר האחראי שהוא יוסיף לפני שבת גדר כדי למעט את הפירצה. ואמרנו לו כיצד להעמיד את הגדר שתהיה מכוונת כנגד המשך התל. אך הדגשנו שזה יכול להשתנות מאוד במשך הזמן, ולפעמים תוך שבוע מישהו עושה עוד דרך, ופוסל שוב את העירוב. ולכך צריך לדעת לגלות עירנות לכל שינוי בתל, [מלבד הבעיה בעצם מדידת התל ובדירוגים שבו, שיתכן שהתל אינו כהלכה או תלוי במחלוקת].

בית מחוץ לעירוב עם חוטים לקירות הבית

אחד מהם פגשו את בעל הבית שבמורד התל, ואמרנו לו שהוא מחוץ לעירוב של העיר, והוא אמר שהוא עשה לעצמו עירוב, וחבר את הבית לתל הלכנו אחריו לראות את העירוב שעשה. הוא התחיל עם בזנט [ברזל שמשמש עמוד של גדר רשת] שתקע אותו למעלה קרוב לראש התל שמשמש את הישוב, ומתח ממנו חוט למטה עד קיר הבית. ירדנו אל קיר הבית ושם מצאנו דבר מעניין, הוא לקח קרש בגודל שלוש ס"מ, וחבר אותו לקיר בגובה שני מטרים, ומעליו חיבר את החוט. וכך המשיך מקיר הבית והלאה שוב עם קרש קטן כזה. אמרנו לו שזה לא עמוד, והוא התפלל הרי הענין הוא שצריך שהחוט יהיה בגובה מעל קומת אדם.

עצרנו והסברנו לו את הענין של צורת הפתח מהתחלה, אין דין שיהיה בגובה קומת אדם, אלא מספיק גובה מטר, ומספיק שאפשר לעבור בו כשמתכופפים. אבל צריך עמודים שמתחילים מהקרקע, ולא בגובה, רק אם הם מתחילים בתוך כעשרים ס"מ [עד ג' טפחים] זה נחשב שמתחילים מהקרקע, אבל בגובה כזה אין להכשיר. ביום שישי הוא התקשר אל מוקד העירוב לשאול שאלות נוספות שהתעוררו לו כשעשה את העמודים החדשים כהלכה. [בהמשך בדיקת הישוב היו עוד דברים, וא"ה יובאו בהמשך].

האופציה לטלטל דרך גשר ז'בוטינסקי נחסמה בשבת האחרונה

בשבוע האחרון אירע דבר נדיר בבני ברק, שגרם בעיה גדולה לסומכים על העירוב שם, ויש לציין דבר מיוחד, שהאברכים שמו לב מעצמם לבעיה והעירו עליה. הדבר התחיל מתאונה שפגעה בגשר שברחוב ז'בוטינסקי [ליד פינת רח' סוקולוב]. מחמת משאית שעברה בכביש ונתקעה בתחתית הגשר. כידוע דבר כעין זה אירע לפני כמה שנים בכביש גהה הסמוך לבני ברק, ושם הגשר נשבר ונפל, ובנס לא היו נפגעים מלבד נהג המשאית שנלכד תחתיו. לעומת זאת בכביש ז'בוטינסקי ב"ה הגשר נשאר במקומו, אבל המהנדסים שהובאו למקום קבעו שהוא בחשש קריסה וצריך לחזק אותו. משום כך סגרו את הכניסה לגשר משני הצדדים, ואין מעבר מצד לצד אלא דרך מעברי החציה. בימי החול השימוש בו אינו נחוץ כל כך, כי אפשר לעבור במעברי החציה שנמצאים קרוב אליו, אבל לגבי שבת זה קריטי מאוד, כי רק דרכו ניתן לעבור בשבת עם עגלות וחפצים.

דין טלטול ברחוב ז'בוטינסקי וטלטול דרך הגשר

ביאור הענין, כפי שהזכרנו כמה פעמים בגליונות קודמים, שלדעת הרבה פוסקים לא ניתן לעשות עירוב על כביש ז'בוטינסקי, מחמת שהוא רשות הרבים לפי הרבה שיטות, ואם בתוך רחובות העיר מקילים לעשות עירוב על סמך השיטות שכאשר אין שישים ריבוא עוברים בו אינו רשות הרבים, אבל בכביש זה נוספו שיטות שאוסרות מחמת שנחשב משמש לשישים ריבוא והוא רשות הרבים מדאורייתא, כי הוא משמש לארבעת הערים [בני ברק, רמת גן, תל אביב, ופתח תקוה] שיש בהם שישים ריבוא יחד, וי"א מחמת שהוא דרך מובילה מעיר לעיר מתל אביב עד פתח תקוה, והוא ציר מרכזי לתחבורה הציבורית לכפר סבא ורעננה ועוד, וכתב הרמב"ן שדרך מעיר לעיר נחשבת מסורה לשימוש לשישים ריבוא, (עי' בבה"ל סי' שמ"ה ס"ז). וכיון שהוא רשות הרבים מדאורייתא, לא מועיל לעשות בו צורת הפתח [משום דאנו רבים ומבטלי מחיצתא], אלא רק ע"י דלתות ושערים הננעלים בלילה, שזה לא ניתן לעשות ברחובות כאלו.

לכן דעת הרבנים בעירנו שאין להקל לטלטל ברחוב זה, [וגם העירוב העירוני השקיע הרבה בנסיון להפריד אותו משאר העיר, ע"י שני קוים של עמודים וחוטי עירוב משני צידי הרחוב, לאורך כל העיר, ורק הוסיפו עוד עירוב עליו בשביל מי שאינו יודע את ההבדל ומטלטל גם בכביש זה, שעכ"פ יהיה לו משהו דחוק ולא יהיה איסור מוחלט]. וכן שמענו ממון הגר"ש וואזנר זצ"ל, ששאלו אותו אם אפשר לטלטל מבני ברק לפרדס כץ דרך רחוב ז'בוטינסקי, ואמר שבגשר אפשר להעביר ובתנאי שאינו עובר אפילו דרך המדרכה של ז'בוטינסקי [אלא דרך הירידה לתוך הרחוב הפנימי]. כיום שיש הרבה משפחות בני תורה שגרות בפרדס כץ וקריית הרצוג, והם באים להתארח בשבת בשכונות במרכז בני ברק, הגשר עושה שימוש חשוב מאוד, שמאפשר להם לטלטל עגלות וחפצים לבני ברק.

וכעת שהגשר נחסם, היו עשרות משפחות שנתקעו ללא אפשרות להתארח בשבת. האחראי על העירוב בפרדס כץ הבחין בבעיה מיד, וכבר ביום שני פירסם מודעות בשכונה שהמשפחות ידעו להתארגן בביתם, כי לא יוכלו לטלטל בשבת לשכונות אחרות בבני ברק. יחד עם זאת האחראי המסור פנה לראש העיר וביקש שיתערב בתיקון הדבר, מחמת הצורך הנחוץ בו לשמירת השבת למשפחות רבות. וראש העיר רבי אברהם

ורבינשטיין שליט"א פעל במהירות לקדם את התיקון, למרות שהגשר אינו בטיפול של העירייה. ובכל זאת בשבת זו עדיין הגשר היה סגור, והרבה משפחות נמנעו מלהתארח כאמור.

טלטול ע"י גוי, והבעיה להמשיך אחריו בתוך העירוב השכונתי

לעומת זאת היו משפחות שהיה נחוץ להם יותר, והם הקלו לטלטל ע"י גוי. במענה הטלפוני של מוקד העירוב התקבלה שאלה ביום שישי בצהריים מארבע משפחות שהגיעו מחוץ לעיר לשבת חתן בבני ברק, והדירות שנתנו להם הם בשכונת פרדס כץ, על דעת שיעברו דרך הגשר, וכשהגיעו נדע להם שבדיקת בשבת זו אין מעבר דרך הגשר, ושאלו מה הם יכולים לעשות, כביכול יחזיק את הילד באויר, או אולי יש מעבר תת קרקעי, או פתרון כלשהו. אך במקום שהוא אסור בצורה חמורה, אין אפשרות לטלטל. אלא שיש מקרים דחוקים שמוותר ע"י גוי [באופן שהטלטול דרבנן, שכולל רק עגלה ותינוק ללא שאר חפצים]. פתרון זה קיים בשנה וחצי האחרונים, והרבנים הדגישו שאינו פתרון חלק, אלא במקרים שמוכרחים, ובאופן שהיהודי לא יוציא למדרכה, דהיינו שהגוי יקח את העגלה מהרחוב הפנימי בתוך העירוב השכונתי, יצא לכביש ויעביר את הכביש ושוב יכניס לעירוב השכונתי שבצד השני, ומשם והלאה אחד מבני המשפחה ימשיך את הטלטול עד הבית.

אבל עוררו האברכים שהפעם תהיה בעיה להמשיך עם העגלה בתוך בני ברק, אפילו בעירוב השכונתי המהוד, כיון שהעגלה או החפץ שבתו בכניסת שבת בבית בפרדס כץ, והיא יצאה והגיעה לרחוב או לחצר שאינה מחוברת בעירוב עם פרדס כץ, אסור להעביר את העגלה והחפצים ששבתו בבית, מחצר לחצר אחרת, כגון להכניס מהרחוב לחצר, וכל שכן שאסור להכניס לבית ובחפצים שהיו בכניסת שבת בחצר בפרדס כץ [כגון עגלה שהיתה בחדר מדרגות], יהיה מותר להעביר אותה מחצר לחצר, אבל לא להכניס לבית ואע"פ שכל שכונה יש בה עירוב כהלכה, אבל שתי השכונות אינן מעורבות יחד, ויש דין שחפצים שהגיעו מחצר אחרת שאינה מעורבת עם חצר זו, אסור לטלטל אותם מבית לחצר (שו"ע סי' שע"ב סי' ס"א ומשנ"ב סי' ט"ז).

והנה בכל שבת אין את הבעיה הזו, כי העירוב של בני ברק מתחבר עם פרדס כץ דרך הגשר, וגם אם העבירו דרך מקום אחר ע"י גוי, מ"מ כשהעגלה הגיעה לעירוב הכונתי, זה מקום שמעורב יחד עם הבית בפרדס כץ. אבל עכשיו

אי אפשר שיעברו יחד, כי הגשר חסום במחיצה, וכתב השו"ע (סי' שע"ב סי' ט"ז) ששתי חצרות שיש גדר ביניהן אינן יכולות לערב יחד עד שיהיה ביניהם פתח או חלון שנמצא בתוך י' טפחים מהקרקע. וכאן הכל חסום.

פנינו לברר אצל האחראים, ושמענו שהם כבר עמדו על ההלכה הזו, והפתרון היה שבערב שבת יעשו חור

בגדר שבגשר, בכניסה ובציאה, וגודל החור יהיה ד' על ד' טפחים כשיעור חלון (שו"ע שם), ואז אמנם אי אפשר לעבור, אבל אפשר לערב יחד, ומי שמיקל להעביר ע"י גוי, יהיה מותר להמשיך אחר כך בתוך העיר בלי גוי.

בהזדמנות זו חשנו כמה הלכות עירובין הרחוקות מהמצאות הפשוטה בימינו, ג"כ נוגעות מידי פעם הלכה למעשה בצורות שונות.

דין פתח או גשר חסום שאפשר לפתחו בכח

אמנם באמת יש לעיין האם היה צריך לעשות חור, כיון שיתכן לחלק בין קיר לבין מחסומים, שבמחסומים המונחים לא התבטל מהגשר שם פתח למרות המחסומים שסוגרים אותם. שהרי אם יש פתח לעבור לגשר ורק הניחו שם חפץ גדול שיש בו גובה י' טפחים כשיעור מחיצה, מסתבר שלא התבטל שם פתח, אלא זה פתח עם חפץ, שאם מזיזים אותו אפשר לעבור, א"כ גם המחסומים האלו הם חפצים שהונחו ואפשר להזיז אותם ולעבור, ואינו דומה לקיר או גדר מובנית שאז אין פתח, גם אם אפשר לשבור את הגדר. ואמנם במקרה זה המשטרה דורשת שיהיה סגור ושלא יעברו, אבל הדרישה לבד אינה סיבה לבטל את העירוב.

ושמא יש לחלק אם המחסום קשור באופן שמוותר לפתוח אותו בשבת, כגון שאפשר לשלוף את המחסום מתוך השרשרת או למשוך לצד ד' טפחים, שאז ישאר שם פתח, לבין מצב שהוא קשור באופן שאסור לפתחו בשבת, שאז בטל מהפתח שם פתח. ויש לדמות דין זה למש"כ בגמ' (עירובין דף עה: וש"ע שם סט"ו) בדין סולם שבין שתי חצרות שיש איסור לעלות עליו, שאינו כשר לחבר ביניהם, ונחלקו הראשונים אם דוקא באיסור מחמת שבת דהיינו שאין עולין באילו, או דוקא איסור שאינו משום שבת כגון שיש בו איסור אשירה. וה"ה כאן כשיש איסור שבת לפתוח את המחסום. ושמא יש לחלק בין גדר שיש בה סולם האסור שאינו מועיל להתייר, לבין מקום שיש פתח ורק יש דבר האסור שחוסם אותו.

אבל כנגד זה יש לדון מהדין של גדיש של תבן שבין שתי חצרות שכתב השו"ע (סי' שע"ב סי' ט"ט) שאם הוא גבוה י' טפחים הוא מחלק אותם שאין מערבים יחד, אע"פ שיש אפשרות להוריד קצת תבן ויהיה פתח ביניהם. וצ"ב החילוק בזה. ותן לחכם ויחכם.